

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

Kariérové poradenství: distanční text

Bakalářská práce

Autor: Eva Zahrádková

Vedoucí práce: PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D. et Ph.D.

2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Eva Zahradková

Kariérové poradenství a vzdělávání

Název práce

Kariérové poradenství: distanční text

Název anglicky

Career counselling: study text for distance education

Cíle práce

Cílem práce je popsat teorii a metodiku tvorby distančního textu a zpracovat distanční text na vybrané téma kariérového poradenství.

Metodika

1. Studium vybrané problematiky v dostupných informačních zdrojích a průběžné konzultace s vedoucí práce.
2. Vymezení terminologie a deskripce teoretických východisek.
3. Vymezení předmětu: Vybrat z dostupných odborných zdrojů metodiku pro tvorbu studijního materiálu distančního vzdělávání. Popsat tvorbu distančního textu v souladu s platnou metodikou. Vybrat libovolné téma kariérového poradenství. Zpracovat toto téma ve formě distančního textu tak, aby byla dodržena metodika, psychologie a grafická úprava. Vytvořit kvalitní text, který bude splňovat všechny atributy distančního textu a podporovat samostudium studentů kariérového poradenství a pomůže jim k úspěšnému zvládnutí studia
4. Vyvození závěru, soupis literatury, korekce formálních a stylistických náležitostí.

Harmonogram zpracování: Kompletní pracovní verzi práce odevzdat vedoucí práce do konce února 2023 (kombinovaní studenti). Finální verzi práce odevzdat na studijní oddělení do konce března 2023.

Doporučený rozsah práce

Dle pravidel pro psaní bakalářské práce.

Klíčová slova

Distanční vzdělávání, distanční text, kariérové poradenství, struktura textu, zásady pro psaní studijního materiálu

Doporučené zdroje informací

BARTOŇKOVÁ, Hana a Lenka CIMBÁLNÍKOVÁ. Jak psát distanční text. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 34 s. ISBN 978-80-244-2490-3.

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. Jak psát "distančně". 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 122 s. ISBN 978-80-244-1681-6.

VOSMIK, Miroslav. Kurz skupinového kariérového poradenství na školách. Praha: Raabe, 2021. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-476-3.

VŠETULOVÁ, Monika. Klíčové role v distančním vzdělávání. Olomouc: Pro Centrum distančního vzdělávání UP vydala Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-1223-3.

ZLÁMALOVÁ, Helena. Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. 144 s. ISBN 978-80-86723-56-3.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – IVP

Vedoucí práce

PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D. et Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

Elektronicky schváleno dne 17. 3. 2022

PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D. et Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 7. 6. 2022

Ing. Karel Němejc, Ph.D.

Pověřený ředitel

V Praze dne 13. 03. 2023

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Kariérové poradenství: distanční text

vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souladu s Obecným nařízením o ochraně údajů (GDPR).

V Čelákovících dne 25. 02. 2023

.....
(podpis autora práce)

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Lucii Smékalové, Ph.D. et Ph.D. za cenné rady a připomínky, které mi poskytovala v průběhu přípravy mé bakalářské práce. Dále vyslovuji poděkování mojí kolegyni Ing. Ellen Mlčochové za praktické rady a podporu v období příprav mé práce.

Speciální poděkování patří paní Ing. Lucii Václavkové, jejíž přednáška „Kariérový poradce v praxi“ pro studenty 3. ročníku oboru Kariérové poradenství a vzdělávání byla zdrojem informací sedmé kapitoly praktické části mé bakalářské práce.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „Kariérové poradenství: distanční text“ je zaměřena na tvorbu tištěného distančního textu používaného při distančním vzdělávání. V práci jsou nastíněna obecná pravidla pro tvorbu tohoto druhu textu, která musí zapadat do didaktických pravidel pedagogiky a andragogiky. Ta jsou zmíněna v textu jen okrajově. Většina textu je věnována výkladu struktury, metodiky tvorby distančního studijního textu. Zdrojem byly publikace významných osobností působících v oblasti tvorby metodiky tvorby distančního textu, především Bednaříkové, Zlámalové, Všetulové.

Cílem praktické části bylo zpracovat libovolné téma oboru „Kariérové poradenství“ do podoby distančního textu tak, aby mohl být studijní oporou pro studenty tohoto studijního programu. Čtvrtá kapitola obsahuje náplň práce kariérového poradce jednak z pohledu legislativy prostřednictvím popisu v Národní soustavě povolání, jednak z pohledu praktického, roky prověřeného působení praktika a propagátora teorie Sociodynamického poradenství R. Vance Peavyho. Jeho myšlenky a praktické rady byly mimo jiné podkladem páté kapitoly, kterou je definice a formování profesní role poradce. Šestá kapitola popisuje ve zkratce přístupy kariérového poradenství od jeho vzniku po současnost, osmá kapitola přibližuje kariérového poradce v praxi.

Klíčová slova

distanční vzdělávání, distanční text, kariérové poradenství, struktura textu, zásady pro psaní studijního distančního textu

Abstract

The bachelor thesis entitled "Career counselling: a distance text" focuses on the creation of a printed distance text used in distance education. The thesis outlines the general rules for the creation of this kind of text, which must fit into the didactic rules of pedagogy and andragogy. These are mentioned only marginally in the text. The majority of the text is devoted to explaining the structure, methodology and methods of creating a distance learning text. The source were the publications of important personalities working in the field of methodology of creating a distance learning text, especially Bednařiková, Zlámalová, Všetulová.

The aim of the practical part was to elaborate any topic of the field "Career Counselling" into the form of a distance learning text so that it could be a study support for students of this study programme. The fourth chapter contains the job descriptions of a career counselor both from the perspective of legislation through the description in the National Occupational Outlook, and from the practical, years-tested perspective of the practitioner and promoter of Sociodynamic Counselling, R. Vance Peavy. His ideas and practical advice, among other things, informed Chapter Five, which is the definition and formation of the professional role of the counsellor. Chapter six briefly describes career counseling approaches from its inception to the present, and chapter eight introduces the career counselor in practice.

Keywords

distance education, distance text, career guidance, text structure, principles for writing a distance learning text

OBSAH

ÚVOD	11
TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE	12
1 Cíl a metodika	12
2 Terminologické ukotvení tématu	13
2.1 Vzdělávání dospělých	13
2.1.1 Obecné požadavky distančního textu	15
2.1.2 Cíle distančního studijního textu	17
2.1.3 Struktura distančního textu	18
2.1.4 Metodické prvky distančního textu.....	19
2.2 Metodika tvorby distančního textu.....	22
2.2.1 Vlastní text kapitoly – obecný popis.....	23
2.2.2 Vlastní text kapitoly – struktura hlavní části	23
PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE	26
3 Obecný úvod	26
4 Co je to poradenství	27
4.1 Úvod.....	27
4.2 Povolání kariérového poradce dle NSP.....	28
4.3 Definice poradenství jako reflexivní sociální práce.....	30
5 Být dobrým poradcem	34
5.1 Úvod.....	34
5.2 Profesní role kariérového poradce	34
5.2.1 Definování profesní role	34
5.2.2 Formování profesní role.....	35
5.3 Vnitřní nastavení	36
6 Kariérové teorie	39

6.1	Úvod.....	39
6.2	Přehled kariérových teorií	40
6.2.1	Trait and Factor Theory	41
6.2.2	Person – Environment Fit Theory.....	41
6.2.3	Seven Point Plan	42
6.2.4	Life – Spain, Life – Space Approach.....	43
6.2.5	Circumscription and Compromise Theory	43
6.2.6	Psychodynamic Model of Career Choice	43
6.2.7	Value – Based Theory.....	44
6.2.8	Happenstance Learning Theory	45
6.2.9	Social Cognitive Career Theory	45
6.2.10	Narrative therapy	45
6.2.11	Sociodynamic Counselling	46
6.2.12	Career management	46
6.2.13	Career Construction: A developmental Theory of Vocational	47
	Behaviour.....	47
7	Kariérový poradce v praxi	50
7.1	Kompetence poradce	51
7.2	Osobní značka	52
7.3	Metody a aktivity poradenské praxe	53
7.3.1	Hlavní úkoly poradce.....	53
7.3.2	Vlastní metody a aktivity	54
8	Vlastní doporučení.....	57
	ZÁVĚR.....	58
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	61

SEZNAM PŘÍLOH.....	62
--------------------	----

ÚVOD

Distanční studijní texty jsou důležitým prostředkem didaktického procesu. „Evropská komise vymezuje „distanční vzdělávání (studium)“ v Memorandu o otevřeném distančním vzdělávání v Evropském společenství (1961) takto: „Distanční vzdělávání (studium) je definováno jako jakákoliv forma studia, kde student není pod stálým či bezprostředním dohledem učitelů, nicméně využívá plán, vedení a konzultace vzdělávací instituce či jiné podpůrné organizace. Distanční vzdělávání charakterizuje samostudium, a proto je silně závislé na didakticky kvalitním návrhu materiálů, které musí nahradit interaktivitu mezi studentem a vyučujícím...“ (Zlámalová, 2004, s. 17).

V ČR je realizován tzv. duální systém distančního vzdělávání. Tento druh systémového přístupu umožňuje vzdělávacím institucím realizovat současně prezenční i distanční výuku zároveň (Zlámalová, 2004, s. 39). Rozhodnutí o možnosti výběru a akreditace vhodné formy studia (prezenční, distanční) nebo jejich kombinací je uzákoněno v zákoně č. 111/1998 Sb., zákonu o vysokých školách i v zákoně č. 561/2004 Sb., školský zákon.

Studijní opory pro výklad distančního studia vytvořila celá řada našich odborníků zabývajících se didaktickým procesem v oborech pedagogika i andragogika. Patří mezi ně i publikace, které jsou zpracovány nejen na základě edukačních pravidel, ale i širších souvislostí na základě odborných znalostí z oborů filozofie, psychologie i ekonomika. Patří mezi ně Průcha, Zlámalová, Bednaříková, Eger, Všetulová, Bartoňková, Mužik, Míka a jiní.

Forma distančního vzdělávání je v dnešní době uplatňována nejen ve vzdělávání dospělých a ve vysokoškolském vzdělávání, ale téměř ve všech vzdělávacích programech v ČR. Tato skutečnost souvisí s celosvětovou pandemií v posledních dvou letech, která nastavila podmínky pro změnu vzdělávacích procesů na základních a středních školách. Pandemie přiměla MŠMT, školy i pedagogy realizovat výuku on-line formou. V té době začala vznikat doporučení pro vyučující k distanční výuce, metodická doporučení pro školy související s distanční výukou a duševním zdravím, e-learning programy a samotné studijní materiály. Tyto dokumenty by měly být realizovány v souladu se **zásadami pro psaní distančního studijního textu.**

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

1 Cíl a metodika

Cílem práce bylo popsat teorii a metodiku tvorby distančního textu a zpracovat distanční text na vybrané téma kariérového poradenství. Metodika práce byla následující:

Vybrala jsem z dostupných odborných zdrojů metodiku pro tvorbu studijního textu distančního vzdělávání. Popsala jsem tvorbu studijního distančního textu v souladu s touto platnou metodikou. Vybrala jsem libovolné téma kariérového poradenství, toto téma zpracovala ve formě distančního textu tak, aby byla dodržena metodika, psychologie a grafická úprava. S maximální pečlivostí jsem se snažila vytvořit kvalitní text, který by splňoval všechny atributy distančního textu a podporoval samostudium studentů kariérového poradenství a pomohl jim k úspěšnému zvládnutí studia.

2 Terminologické ukotvení tématu

Tato bakalářská práce se zaměřuje v teoretické části na popis teorie a tvorby distančního textu, v praktické části na zpracování ukázkového/vzorového distančního textu na téma kariérového poradenství.

Distanční text má nahradit kontaktní výuku, kterou je výklad pedagoga a komunikace s ním. Vzhledem ke skutečnosti, že distanční studium je řízené samostatné studium, je nutné, aby studijní texty psychologicky, metodicky a graficky byly zpracovány odlišným způsobem, než jsme tomu zvyklí u ostatních forem studia.

Dle Všetulové (2004, s. 2) **logická složka** výuky by měla obsahovat tyto prvky: členění textu na úvod, výklad, závěr; zařazení schémat, přehledů, příkladů a ilustrací. Je vhodné zvolit adekvátní stylu psaní a typografickou podobu textu. Zásadní role spočívá v uvedení prvků, jež zajišťují samostatnou aktivitu studenta: stanovení učebních cílů, tvorba průvodce studiem, zařazení otázek, úkolů, testů, příkladů, shrnutí, klíčových pojmů. **Atmosféru prezenční výuky** můžeme do jisté míry nahradit stylem psaní, typografickou podobou textu i grafickou úpravou celého studijního distančního textu.

Hlavními zásadami tvorby distančního textu je srozumitelnost, přehlednost, dělení do většího počtu kratších částí, aktivizace a motivace studentů. Je nutné dbát na specifika pro každý druh studijního textu (analogová podoba studijního textu, elektronický studijní text, věková hranice skupiny studentů, aj.), jednotnou strukturu textu a studijních kapitol. Struktura se řídí metodickými principy a zásadami tvorby distančního textu, (Zlámalová, 2013)

Vzdělavatelé by v neposlední řadě neměli zapomínat na zveřejňování pravdivých, kvalitních a aktuálních informací o nabízeném studijním programu. Jejich nedílnou součástí je informace o ceně studia (Zlámalová, 2004, s. 27).

2.1 Vzdělávání dospělých

Při vzdělávání dospělých jedinců bereme v potaz individuální rozdíly jedinců před rozdílností vlivem věkových rozdílů. Diferenciace v mentální úrovni, které jsou

způsobené životními a pracovními zkušenostmi, jsou dokonce silnější než rozdíly mezi studenty dospívajícími a studenty již dospělými (Všetulová, 2005, s. 27).

Charakteristickými rysy vzdělávání dospělých jsou:

- „*Mají několikaleté zkušenosti a množství znalostí.*
- *Mají ustálené hodnoty, přesvědčení a názory.*
- *Očekávají, že budou považováni za dospělé jedince a bude se s nimi tak i v rámci výuky jednat.*
- *Chtějí svůj učební proces kontrolovat.*
- *Preferují učení zaměřené na řešení problémů.*
- *Vykazují velké množství učebních stylů“* (Všetulová, 2005, s. 28).

K uvedeným rysům musíme přihlížet při výběru studijních opor pro tvorbu distančního textu. Též fyziologické vlivy jako jsou **kvalita zraku, sluchu, řeč, paměť, věk, poznávací funkce a rychlost senzomotorického učení.**

Lívečka (Všetulová, 2005, s. 33) uvádí předpoklady úspěšného učení dospělých, kterými jsou:

- Umožněte studentům kontrolovat vlastní učební proces.
- Používejte a hodnotte studentovy zkušenosti.
- Vyvažujte teoretický a praktický výcvik.
- Nezbytnou nutností je doplnění výuky o výstižné a reálné příklady.
- V neposlední řadě pamatujte na vytvoření příznivé učební atmosféry.

Nesmíme zapomínat na skutečnost, že dospělý studující vykonává v převážné části dne svoje pracovní povinnosti, za kterými následují i povinnosti rodinné. Důležité je brát ohled na časový **odstup od posledního školního studia a na maximální dosažený stupeň vzdělání.**

Studijní text distanční text musí být zpracován tak, aby usnadňovaly samostatné studium a umožňovaly řízené sebevzdělávání (Bednaříková, 2005, s. 12 Zlámalová, 2008, s. 17). Je nezbytně nutné mít na paměti, že studujícímu je nutné poskytnout veškeré a kompletní studijní materiály. Vzhledem k jejich specifčnosti je mnohdy nemožné je zakoupit v knihkupectví či zapůjčit v knihovnách (Zlámalová, 2004,

s. 56). Mezi významné **funkce studijních opor** dle Komendy (Bednaříková, 2005, s. 11, s. 12) patří:

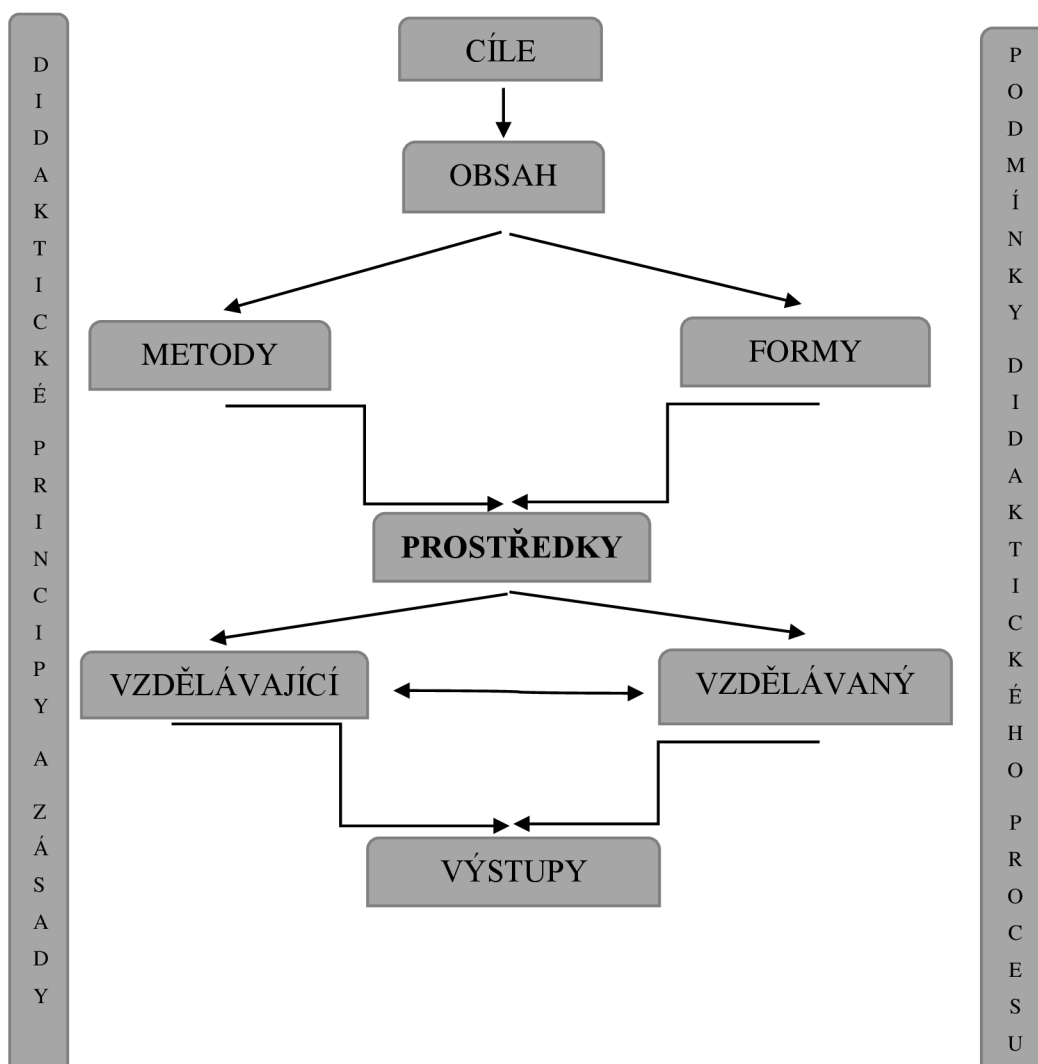
- **Informativní funkce** – nové poznatky,
- **Motivační funkce** – upozorňování na problémy, průběžné hodnocení, povzbuzování, aj.,
- **Komunikativní funkce** – aktivizace studenta prostřednictvím otázek, vyžadování stanovisek, apod.,
- **Diagnostická funkce** – sledování vlastních pokroků a dílčích výsledků,
- **Kontrolní a hodnotící funkce** – příležitosti k sebekontrolě a sebehodnocení, poskytování zpětné vazby tutorovi.

2.1.1 Obecné požadavky distančního textu

Při tvorbě distančního studijního textu nesmíme zapomenout, že tato činnost je součástí dvou velkých skupin procesů. Těmi jsou jednak didaktický proces a jeho kategorie, jednak projektové řízení. V krátkosti nastíním obecné vztahy mezi distančním textem a uvedenými procesy:

Studijní text je **materiální vzdělávací prostředek**. Tento prostředek slouží po celou dobu vzdělávacího procesu vhodně zvolenými formami k naplňování předem stanovených studijních cílů (cíl absolventa, cíl modulu, cíl lekce) prostřednictvím vhodně zvoleného vzdělávacího obsahu. Za pomoci didaktických principů a zásad a podmínek didaktického procesu by mělo dojít k zajištění vzdělávacího výstupu. Proto je nutné při tvorbě distančního textu, který je součástí studijního kurzu, dodržovat **pravidla didaktického procesu** pro používané didaktické kategorie, zejména didaktické prostředky a cíle.

Obrázek 1: Vztah didaktických kategorií

Zdroj: vlastní dle Smékalové, 2016

Já se ve své práci zaměřuji na vytvoření kvalitního distančního kurzu, kterým je zpracování studijních podkladů, konkrétně tvorba distančního textu. Každý takový text by měl splňovat požadavky:

- **Grafické úpravy textu** – rámečky, kurzívy, nadpisy, kontrolní otázky, marginálie, vysvětlivky, shrnutí, aj.,
- **Věcné správnosti** - za spolupráce externích odborníků,
- **Metodické poznámky pro tutora** (Zlámalová, 2004, s. 66),
- **Formální správnosti.**

Velmi dobře didakticky zpracovaný studijní text umožňuje studentovi zvolit si své **vlastní tempo studia, kontrolovat své kroky**. Tohoto je docíleno členěním textů dle zásad již zmíněné grafické úpravy textu a aktivizačními prvky, kterými jsou otázky, zamyšlení, úkoly k vypracování.

Metodická pravidla pro tvorbu distančního textu jsou:

- *„Cíle definují požadavky, kterých má studující po prostudování dosáhnout.*
- *Psaný text je předkládán v krátkých odstavcích přiměřeně ke schopnosti učit se.*
- *Očekává se, že studenti budou využívat nabídnuté volné okraje a prostory v textu na psaní vlastních poznámek a doplňujících informací, postřehů a připomínek.*
- *Studující jsou vedeni k tomu, aby často opakovali nastudované učivo.*
- *Otázky vyžadující bezprostřední odpověď jsou přímo zakomponovány do textu. Následný komentář autora umožňuje studentovi zjistit, jestli byly jeho závěry správné.*
- *Od studujícího se vyžaduje, aby se aktivně zapojoval do procesu učení především řešením praktických úkolů, které rozvíjejí jeho znalosti a dovednosti.*
- *Studijní texty distanční jsou připravovány tak, aby vyhovovaly zjištěným potřebám studujících.*
- *Studijní textové opory se pokoušeni vyvolat zájem a potřebu studovat dané téma.*
- *Učení se na základě zkušeností, které studující již měli nebo získali“*
(Bednaříková, 2007, s. 16).

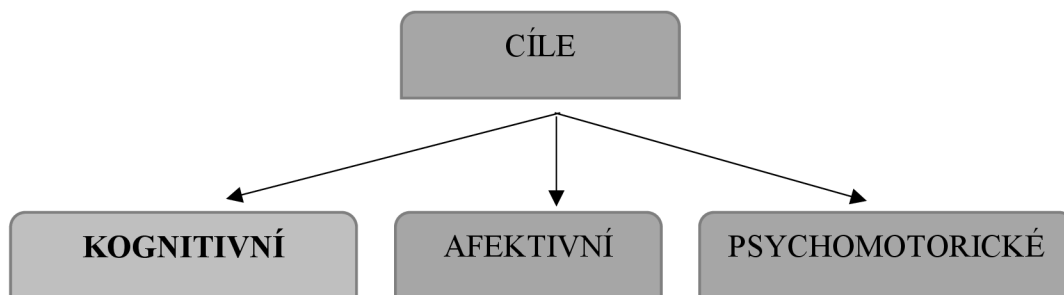
2.1.2 Cíle distančního studijního textu

Jak již víme ze studia didaktického procesu, studijní cíle mají **funkci řídicí** (např. usměrňují studenty při studiu) a **zpětnovazební** (jsou podkladem pro formulaci testů, otázek, úkolů).

- Existují **3 typy didaktických cílů**, které mají své specifické rozlišení:
 - Kognitivní (poznávací) cíle – slouží k získání, rozšíření vědomostí,

- Afektivní (postojové) cíle – jsou zaměřené na hodnoty,
- Psychomotorické (výcvikové) cíle – zaměřují se na praktické dovednosti.

Obrázek 2: Typy cílů

Cílem studijního textu je studijní cíl – cíl určený pro studenta, nikoliv cíl výchovně vzdělávací či cíl vzdělávací akce, nebo obsahu celého studia. **Studijní cíle definujeme i pro každou kapitolu, a to vymezením konkrétních činností, které musí studující zvládnout** (Bartoňková, Cimbáliková, 2010, s. 13).

Cíle musí být jednoznačně definované, kontrolovatelné a vhodně formulované. Jedině tak je možné dosáhnout očekávaného studijního výsledku. Výsledkem je myšleno jasné **formulování výstupních teoretických znalostí a praktických dovedností**, ke kterým spěje prostudování studijního textu. Cíle by měly být **vymezeny** tak, aby bylo možné **identifikovat získané vědomosti, dovednosti**. A to včetně podmínek a norem výkonů. Zmíněné **podmínky a normy** musí být uvedeny či **definovány spolu se vstupními požadavky** v úvodu každého studijního modulu, předmětu, výukové jednotky, materiálu (Orzelová, 2023).

2.1.3 Struktura distančního textu

Jak jsem se již zmínila v úvodu kapitoly č. 2, distanční vzdělávání je **řízené samostudium**, které musí zahrnovat jak složku logickou, tak složku atmosféry v učebním prostoru, mimiku, gesta. Studující musí napoprvé pochopit studijní text, dobře se v něm orientovat. Musí být srozumitelný, dobře čitelný a do jisté míry i přitažlivý. A především jeho odborná úroveň musí odpovídat požadavkům na studující jednotlivých studijních programů. (Všetulová, 2004, s. 3 – 4). K tomu nám slouží jasně definovaná **struktura distančního textu**, která je zároveň **vymezena vstupy a měřitelnými výstupy**. Vstupní znalosti, které by měl studující mít

před zahájením studia. V praxi to též znamená, že vstupní znalosti pro každou kapitolu jsou výstupní znalosti kapitoly předcházející. Správně stanovené vstupní znalosti zaručuje znalost pravidel pro formulování cílů a stanovení priorit. Zároveň je potřeba, aby autor studijního distančního textu měl patřičné odborné a lingvistické znalosti pro správné formulování cílů a stanovení priorit (Všetulová, 2004, s. 7).

Při vytváření distančního studijního textu, který nahrazuje frontální výuku prezenčního studia, používáme odlišné zásady tvorby textu:

- Volíme přátelský osobní styl.
- Textaci volíme srozumitelnou, odbornou terminologii patřičně vysvětlíme.
- Je vhodné se pokusit o neformální přístup a styl (Bednaříková, 2007, s. 53).

Pozn.: Pro úspěšné zvládnutí distanční výuky je nutná podpora tutora, který komunikuje se vzdělávací institucí. Pomáhá studujícímu nalézt cestu při řešení jeho problémů, které nemusí např. v případě dospělého studujícího přímo souviset se studiem, ale mohou ho ovlivňovat (služební cesta, pracovní vytížení, apod.). Roli tutora, nároky na jeho pracovní pozici a hodnocení jsem detailněji nepopisovala v bakalářské práci, taktéž ani technické formy podpory distančního studia.

2.1.4 Metodické prvky distančního textu

Nyní uvedu základní části distančního studijního textu. Všechny jsou umístěné na samostatných stranách textu:

- Obálka,
- Titulní list,
- Obsah,
- Úvod,
- Přehled použitých symbolů (ikon),
- Stať (výkladová část, vlastní text studijního distančního textu),
- Závěr,
- Seznam použitých zdrojů.

Nepovinné části:

- Klíč,

- Rejstřík, slovníček,
- Přílohová část.

Každá část distančního textu má svá specifika.

Obálka a titulní list obsahuje cíl studia, jména autorů, je graficky přehledný.

Obsah se vždy umísťuje na začátek studijního distančního textu. Je podrobný a přehledný, obsahuje čísla stran.

Úvod slouží k seznámení se studijním textem, jeho rámcovými cíli¹ a autorem.

Přehled použitých ikon je na samostatném listě. Je to seznam piktogramů s jejich podrobně vysvětleným významem, doprovázejí celý studijní text. Jsou umístěny v tzv. **popisném sloupci**. Ten se nachází na pravé části studijního textu. Dle umístění ikon v něm se studující může rychle orientovat ve studovaném textu. Ikony slouží k odkazu na opakující se místa v textu. Upozorňují např. na umístění klíčových slov, shrnutí, úkolů, průvodce textem, apod. Příklad přehledu použitých ikon je uveden spolu s příkladem výkladové části, viz obrázek 3.

Dalším doprovodným prvkem v **popisném sloupci** jsou tzv. **textové marginálie**. Je to stručný, výstižný slovní popis, obvykle hlavní myšlenka odstavce. Též nám umožňuje rychlou orientaci v studovaném textu.

Stat' neboli **výkladová část** je hlavní textová část studovaného distančního textu umístěném v tzv. **hlavním sloupci**. Hlavní kapitoly by měli mít maximálně 3 úrovně, neboť

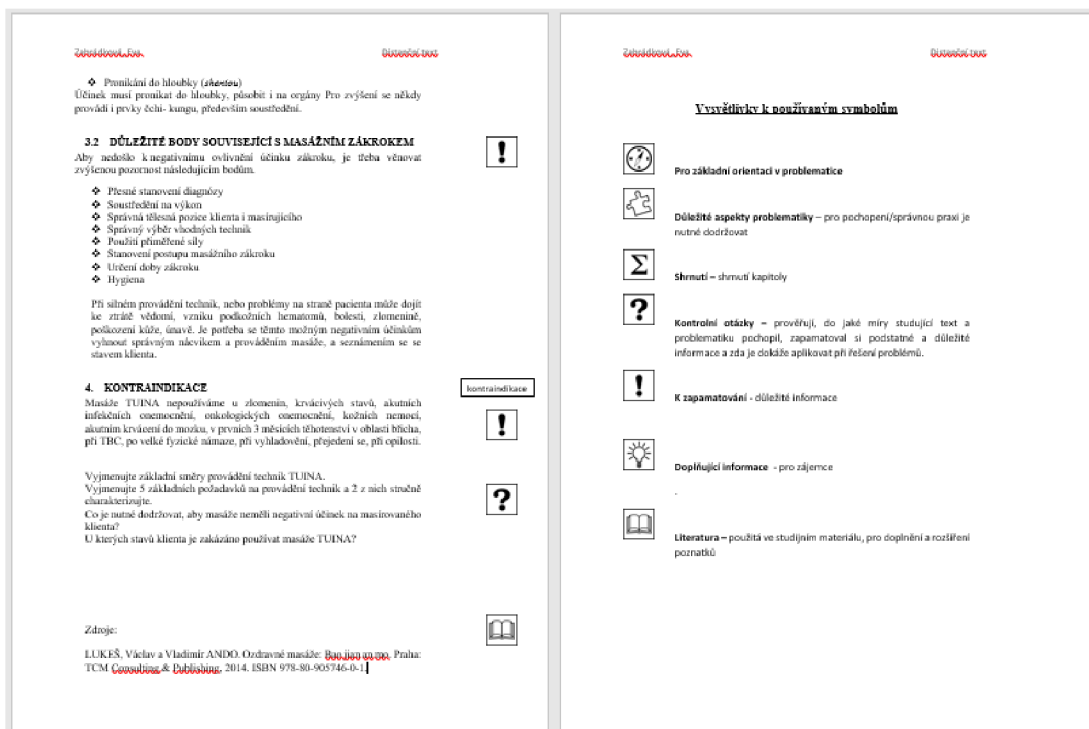
při vyšším počtu členění by se text stal nepřehledným. Kapitoly Text studijního distančního textu by měl respektovat ČSN 01 6910². Výkladová část, přesněji řečeno metodika tvorby distančního textu, hlavního sloupce je umístěna v samostatné podkapitole³. Příklad struktury výkladové části je uveden spolu s příkladem přehledu ikon v obrázku č. 3.

¹ Vlastnosti, typy a definování cíle kap. 2.1.2

² ČSN 01 6910 (v současné době platná verze z roku 2014) – Úprava dokumentů zpracovaných textovými editory, jejímž zpracovatelem je Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

³ Metodika tvorby distančního text kap. 2.2

Obrázek 3: Příklad výkladové části a přehledu ikon

Zdroj: vlastní zpracování, 2023

Závěr obsahuje krátké a výstižné shrnutí celého studijního distančního textu, jeho výsledků. Jakých znalostí měl student nabýt, případně jakým způsobem je v praxi ověřit. Autor v něm může odkázat na další studijní materiály, které nejsou součástí právě prostudovaného distančního textu. Může obsahovat motivaci do dalšího studia.

Seznam použitých zdrojů je nesporně obvyklým prvkem studijních textů. Zde autor uvádí dle platné metodiky (řazení podle druhu informačního zdroje, v abecedním pořadí jmen autorů) veškeré zdroje, ze kterých při psaní textu vycházel. Uvádí je v předepsané normě ČSN ISO 690⁴.

Klíč k úkolům a testům zařazujeme tehdy, pokud jsme ve studijním distančním textu umíst'ovali otázky, cvičení, na které je nutné podat studujícímu zpětnou vazbu.

Rejstřík, slovníček jinými slovy též glosář je výklad pojmů a definic, které jsou v textu používány a v něm vysvětleny.

⁴ ČSN ISO 690 (v současné době platná verze z roku 2022) – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů, jejímž vydavatelem je Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví

Přílohová část jsou doprovodné obsáhlejší tabulky, grafy, obrazové přílohy, které pro jejich rozsah nebylo vhodné umístit do výkladové části. Na přílohy existuje ve výkladové části odkaz, zpravidla vzestupnou číselnou řadou.

2.2 Metodika tvorby distančního textu

Abychom mohli napsat kvalitní distanční text, **musíme dobře znát studijní skupinu:**

- Jak silná je motivace ke studiu a její disciplinovanost?
- Jakou má schopnost rozumět psanému textu a jak je schopna nastudovaný text interpretovat?
- Jakou mají jednotliví členové schopnost plánovat čas a přizpůsobit ho studijním požadavkům?
- Jak jsou schopni se koncentrovat ve zvoleném čase, který budou věnovat řízenému samostudiu?
- Nalézt vhodnou substituci interní komunikace ve skupině během studia (Kostolányová, 2013, s. 72).

Z uvedeného vyplývá, že distanční studijní text je primárně orientován na studujícího.

Mezi nezbytné základní prvky kladené na studijní text patří:

- „Jednoznačné vyjádření cíle,
- Jednoznačné a kvalifikované pojmy,
- Sebehodnotící otázky s odpověďmi,
- Úkoly se zpětnou vazbou,
- Jednoduchý slovník,
- Neformální styl,
- Atraktivní prezentace,
- Ilustrace, obrázky, grafy, tabulky, schémata,
- Odkazy na další zdroje informací,
- Odvolání na využití dalších podpůrných materiálů“ (Bednaříková, 2007, s. 56).

I přes výše uvedené prvky nesmíme zapomenout, že text má mít vysokou odbornou úroveň. Pro svoji koncepci musí jít výklad do hloubky popisovaných jevů a zaměřovat se na vědomosti, ale i rozumové dovednosti. Za předpokladu znalosti obecných

pravidel pro tvorbu distančního textu⁵ se můžeme zaměřit na popis Stati neboli výkladové části.

2.2.1 Vlastní text kapitoly – obecný popis

Stat' neboli výkladovou část tvoří jednotlivé kapitoly distančního textu. Při tvorbě kapitol dbáme na jejich formální náležitosti. Těmi jsou přesné **označování** každé ucelené části textu (**kapitoly, podkapitoly**), členění textu na **krátké odstavce**, kde každý jeden odstavec obsahuje jednu hlavní myšlenku, **věty** jsou převážně **jednoduché**, vyhýbáme se dlouhým souvětím. Každá věta nemá více než cca 20 slov. **Text** je převážně **nelineární** (výčty, schémata, odrážky) na rozdíl od lineárního textu obvykle užívaného v odborné literatuře. Nelineární text tvoří zejména výčty členěné do odrážek. Kapitoly i vhodné části textu zvýrazňujte.

Užíváme **aktivní formy sloves**, namísto pasivních, neužíváme negace negací (př. nelze neopomenout), volíme **slova spisovná, jednoznačná, vyhýbáme se žargonu, omezujeme používání zájmen, odborné termíny** či přejatá slova řádně **vysvětlujeme**.

Při tvorbě distančního textu využíváme znalosti funkčních prvků textového editoru, např. Word od Microsoft. Jelikož jsou průměrně zdatnému uživateli známy, nebudou v bakalářské práci zmíněny. Struktura hlavní části je blíže popsána níže. Do pravé části vkládáme obrazové a textové marginálie, které jak již bylo řečeno, usnadňují orientaci v textu.

2.2.2 Vlastní text kapitoly – struktura hlavní části

„Každá kapitola studijního textu se může skládat z následujících částí (je vhodné tuto strukturu dodržet v celém studijním textu) s tím, že povinně by měla obsahovat tučně zvýrazněné body:

- **uvedení do problematiky,**
- **studijní cíle,**
- **čas potřebný k prostudování,**

⁵ Obecné požadavky distančního textu viz kap. 2.1.1

- *klíčová slova (na začátku nebo konci),*
- *samotný text (učivo),*
- *průvodce studiem (textem) - vstup autora do textu, kdy se studujícím (čtenářem) hovoří, radí mu, povzbuzuje jej, motivuje ke studiu, odvolává se na vlastní zkušenost a názory,*
- *shrnutí (sumář),*
- *úkoly nebo otázky pro zpětnou vazbu, testy,*
- *příklady z praxe (většinou jsou uvedeny přímo v textu v místě, kde přímo navazují na studijní obsah),*
- *cvičení, úlohy, úkoly, otázky (kontrolní, k zamyšlení, autokorektivní, sebehodnotící),*
- *případové studie,*
- *odvolávky na jinou doplňující literaturu,*
- *korespondenční úkoly,*
- *další doplňkové zdroje informací (něco na způsob antologie - výboru z díla) a doporučená literatura, případně další doplňkové zdroje informací (články, reportáže, osobní zkušenosti),*
- *řešení úkolů pro zpětnou vazbu a odpovědi (klíč) k autokorektivním (sebehodnotícím) aktivitám“ (Kostolányová, 2013, s. 68 – 69).*

Pro každý z uvedených bodů platí obecné i specifické postupy zmíněné a popsané v celém textu teoretické části bakalářské práce.

Při psaní distančního textu je nutné používat jednotnou formální úpravu textu, respektive předem nadefinované styly, písmo a odstavec.

Tabulka 1: Základní doporučené parametry standardní textové strany

<i>Kritérium</i>	<i>Specifikace</i>	<i>Hodnoty</i>
okraje stránky	horní	max. 30 mm
	dolní	max. 30 mm
	levý	max. 30 mm
	pravý	max. 45 mm
ohraničení čarou	vpravo	nepovinné
řádkování	základní text	1,5
mezery	před, za odstavci	6 bodů
font písma	Times Nex Roman, Arial	
velikost písma	základní text	12
	nadpis 1	14
	podnadpis 1	14
	podnadpis 2	12
odrážky	číselné, odrážkové, abecední	max počet cca 3
marginálie	popisný sloupec	vkládáme pomocí textového pole
ikony	popisný sloupec	vkládáme jako obrázky
obvyklý rozsah	hlavní textová část	60-80 stran

Zdroj: vlastní dle Všetulové, 2005

PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

3 Obecný úvod

Dostává se Vám do rukou ukázka distančního textu tematicky zaměřená na Kariérové poradenství. Tento distanční text by mohl být součástí studijního materiálu studenta oboru Kariérové poradenství.

Text vymezuje a vysvětluje pojmy kariérové poradenství, poradce, poradenský proces, poradenské teorie, poradenské metody. Distanční text je rozdělen do třech kapitol.

Čtvrtá kapitola popisuje zařazení poradenských služeb, vysvětluje, co to je poradenství, pojmenovává činnosti poradenství, jeho přínosy, objasňuje prvky poradenské práce, definuje základních principy práce poradce. Zdrojem pro tuto část byly informace zveřejněné na internetových stránkách MŠMT, Národní soustavy kvalifikací, Evropského rámce kvalifikací a v neposlední řadě publikace R. Vance Peavyho s názvem Sociodynamické poradenství.

Pátá kapitola je zaměřena na definování role kariérového poradce a formování jeho rolí. Zdrojem pro tuto část byla publikace Praktický průvodce kariérového poradce pro 21. století, publikace R. Vance Peavyho s názvem Sociodynamické poradenství a kurz s názvem Kariérové poradenství pro 21. století. Kapitola je též krátkým exkurzem do vnitřních zdrojů vnímání, které jsou základem úspěšné komunikace mezi poradcem a klientem.

Šestá kapitola je krátkým exkurzem do teorií kariérového poradenství od jeho vzniku po současnost.

Sedmá kapitola nám dává nahlédnout do stěžejních prvků poradenské praxe. Zároveň upozorňuje na velkou míru vlivu rychle se měnící společnosti a jejích požadavků na člověka. Tuto intenzivní změnu musí kariérový poradce respektovat a reflektovat ve své práci.

4 Co je to poradenství

Po prostudování této kapitoly budete schopni:

- orientovat se v základních charakteristikách poradenství,
- definovat možnosti, cíle a výsledky poradenského procesu.

Čas potřebný ke studiu: Optimální časová dotace je cca 45 minut. Zahrnuje čas potřebný k prostudování kapitoly a zodpovězení otázek a úkolů.

Klíčová slova: poradenství, NSP, kariérová diagnostika, znalosti, výcvik dovedností, poradenský proces

4.1 Úvod

Kariérové poradenství nabízí poskytování informací, rozvoje dovedností, vedení konzultací, tvorby dovednostních profilů, apod. Kariérový poradce využívá při své práci testy, diagnostiku, trénink osobnostně sociálního rozvoje.

Kariérové poradenství ovlivňuje osobu jedince, vzdělávání, zaměstnanost a celou společnost (Podoby kariérového poradenství, 2023).

Kariérové poradenství:

- Je poskytováno organizacemi i jednotlivci. Zabezpečuje ho též státní správa v rezortu školství (MŠMT) v rámci zabezpečování služeb školních kariérových center a individuálních poradců a v rezortu práce a sociálních věcí (MPSV) např. v rámci IPS při Úřadech práce.
- Slouží pro bezprostřední poradenství pro skupiny a jednotlivce v případě zvládnutí základních problémů.
- V případě Odborného kariérového poradenství pro skupiny a jednotlivce zaměřené na řešení komplexních kariérových výzev je nutné akademického vzdělání.

- Kariérový poradce může být i tvůrce politiky nebo supervizor a vzdělavatel jiných odborníků v případě, že se věnuje specializovaným aktivitám kariérového poradenství v oblasti vzdělávání a výzkumu v oboru pro zvládnání kariérových výzev jednotlivců a společnosti.

4.2 Povolání kariérového poradce dle NSP

Definice znalostí, dovedností a následných pracovních činností kariérového poradce vychází z Evropského rámce kvalifikací (dále jen „EQF“). Jednak pro určení parametrů pro kariérové poradce samotné (kvalifikační úroveň jeho odborných znalostí a dovedností je na hodnotě 6 EQF), jednak pro vytvoření pracovních činností tak, aby podporovaly kariéru na pracovním trhu. EQF zaměstnavatelům může v případě potřeby lépe posoudit kvalifikace z jiných zemí (NPI: Evropský rámec kvalifikací (European Qualifications Framework - EQF), 2023).

EQF

Z EQF vychází otevřená a všem dostupná databáze povolání spravovaná databáze Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, Národní soustavy povolání (dále jen „NSP“). V ní je kariérový poradce charakterizován následovně:

„Kariérový poradce prostřednictvím kariérových technik, metod a postupů poskytuje poradenské služby, jejichž cílem je pomáhat a podporovat jednotlivce nebo skupiny osob v jakémkoliv věku při rozhodování v otázkách vzdělávání, profesní přípravy, volby zaměstnání a rozvoji kariéry v kterékoliv fázi jejich života“ (NSP: Kariérový poradce, 2023).

NSP

Jeho pracovní činnosti jsou definovány následovně:

- Provádění základní kariérové diagnostiky a poradenství pro profesní přípravu, vzdělávání, rekvalifikaci a rozvoj kariéry klienta.

- Podpora klienta vedoucí k rozpoznávání a mobilizaci osobnostního a profesního potenciálu, rozpoznávání kariérních možností v případě plného zdraví i v kontextu znevýhodnění a postižení.
- Volba vhodných kariérových nástrojů k hodnocení a sebehodnocení klienta.
- Výcvik dovedností klienta k řízení kariéry a kariérnímu rozvoji.
- Využívání informací z prezentace služeb kariérového poradenství, veletrhů kariérových informací, příkladů dobré praxe a další.
- Poskytování aktuálních odborných informací o trhu práce klientům.
- Vyhledávání informací, jejich sdělování strukturovaným a srozumitelným způsobem umožňující rozhodování klienta v další profesní dráze.
- Komunikace s partnery s relevantními poskytovateli kariérového poradenství v sektorech veřejném, neziskovém, soukromém a komerčním.
- Inovování stávajících a zapojování nových kariérových nástrojů a diagnostických metod (např. supervize, koučink, online nástroje) do praxe.
- Zpracovávání doporučení na řešení klientova uplatnění u zaměstnavatele nebo změnu jeho uplatnění odpovídající jeho znalostem, dovednostem, postojům a představám o situaci na lokálním trhu práce.

Pokročilé odborné znalosti získá kariérový poradce formou bakalářského studia. Mezi ně patří:

- znalosti z oboru psychologie osobnosti, sociální psychologie,
- personální management,
- andragogika,
- teorie kariérového poradenství,

- metody, techniky, postupy a strategie kariérového poradenství,
- kariérový růst zaměstnanců, formy a možnosti dalšího vzdělávání.

Shrnutí: Pokud si lidé za pomoci vyžití služeb kariérového poradce najdou vhodnou práci nebo jim pomůže nalézt vhodnou vzdělávací volbu, projeví se dopad této jeho služby v celé společnosti.

„Sociální a ekonomické dopady poradenství se mohou projevit jako dopady na HDP, veřejné výdaje na vzdělávání, sociální vyloučení, dávky sociálního zabezpečení, zajištění bezpečnosti, daňové příjmy, zdravotní péči a jiné“ (MŠMT: Podoby kariérového poradenství, 2023).

Otázky a úkoly:

1. Kým může být poskytováno kariérové poradenství?
2. Jaký typ vzdělání je považován pro výkon profese kariérového poradce?
3. jakou kvalifikační úroveň dle EQF by měl kariérový poradce splňovat?
4. Vyjmenujte 5 pracovních činností kariérového poradce dle NSP.
5. Vyjmenujte 6 odborných znalostí, které kariérový poradce získá během studia pro získání akademického titulu.

4.3 Definice poradenství jako reflexivní sociální práce

Po prostudování této kapitoly budete:

- vědět, co je to poradenství v širším měřítku, tzn. nejen z pohledu výběru vhodného vzdělávacího procesu či nalezení vyhovujícího zaměstnání,
- umět vyjmenovat tyto činnosti, které zahrnují poradenský proces.

Čas potřebný ke studiu: Optimální časová dotace je cca 45 minut. Zahrnuje čas potřebný k prostudování kapitoly a zodpovězení otázek a úkolů.

Klíčová slova: přístup, prvky poradenství, metoda, činnost poradenství, poradenská praxe, sociální práce

Peavy (2013, s. 19) definuje poradenství jako reflexivní sociální práci. Je to provádění souboru společenských činností. Patří mezi ně:

- vyjednávání,
- řešení problémů,
- dialog,
- plánování,
- vytváření osobních projektů.

Kvalitní poradenské služby jsou doslova nositelem naděje, odvahy. Jejich prostřednictvím se poradce účastní na životě druhých lidí.

Peavy (2013, s. 18) uvádí společné prvky poradenských přístupů:

- Vztah, který nabízí podporu, zájem, důvěru a naději.
- Poskytování relevantních a přesných informací.
- Pomáhají klientovy s vyjasněním a vytvořením představy o cílech, budoucnosti.
- Pomáhají klientovy poznat osobní potenciál a jeho omezení.
- Pomáhají klientovy nalézt alternativní možnosti, plány a začít je realizovat. A zvládat překážky na cestě k cíli.

Dobrá poradenská práce je nezbytnou podmínkou poskytování individuální péče každému klientovy. Používané strategie k řešení problémů vychází z teoretických předpokladů v současné době používaných poradenských přístupů.

Poradenství je soubor metod, činností, ve kterých poradce s klientem diskutují běžné životní zkušenosti, činnosti, myšlenky:

- Člověk a jeho život se neustále vyvíjí. Ve všech jeho úrovních, tzn. vzdělání, kariéra, osobní život. Kariérový poradce by se měl při své práci zabývat celou osobností člověka. Nikoliv jen jeho jednou či několika úrovněmi.
- Klient jakéhokoliv věku získává sebedůvěru účastí na společenském životě v různých skupinách. Mezi ně patří skupiny ve vzdělávacím procesu, pracovním procesu a volného času. Pokud se člověk pro jakoukoliv skupinu rozhodne, měl by za pomoci poradce být schopen se zapojit do společenských zvyklostí dané skupiny. Člověk by měl nabýt kontroly nad svým životem – nejen nad svými činy, plány, ale i nad vlastními myšlenkami a emocemi.
- Klient by měl za pomoci poradce vytvářet plán – mapu toho, kam člověk má touhu se dostat.
- Pomůže klientovi definovat jeho sociální umístění a schopnost vidět v jeho životě příležitosti k převzetí rozličných rolí.
- Poradce pomáhá klientovi nalézt nový rámec chápání sebe sama, vlastní názory. Tak bude schopen vidět, analyzovat a případně využít nabízené životní příležitosti.
- Jsou v životě lidí i období, kdy se nemají na koho obrátit, kam „uchýlit“. I v tomto případě by měl poradce být schopen poskytnout i dočasný emocionální úkryt.
- Poradce by neměl být jen poskytovatelem rad. Měl by být spojencem při vedení dialogu. Jeho úloha je ve vedení klienta tak, aby konverzace vytvářela realitu. Aby klient definoval problém, starost a za pomoci „naslouchání“ jeho poradce nalézá způsob jejich řešení či zlepšení.

Poradenství je **reflexivní sociální práce** (pomoci druhým).

Poradenství je **individualizovaná metoda praktického řešení problémů**.

Poradenství je **obecná metoda životního plánování**.

reflexivní
sociální
práce

Poradenství je činnost, která napomáhá zmocňování (**získat oprávnění k účasti na společenském životě**).

Poradenství je činnost, která poskytuje **mapy (plány) pro orientaci ve společenském životě**.

Poradenství přináší **možnost najít si nové umístění ve společenském životě**.

Poradenství je činnost, která **zdůrazňuje příležitosti a ne nařízení a jejich dodržování**.

Poradenství je **úkryt, který skýtá naději, nabízí pomoc, umožňuje jasně myslet a aktivně činit**.

Poradenství je **spojenství, které vzniká za účelem řešení konkrétních životních problémů**.

Poradenství je **schopnost praktického řešení problémů**“ (Peavy, 2013, s. 18 - 21).

Shrnutí: „Poradenství je proces, který ukazuje zájem, dává naději, dodává odvahu, nabízí vyjasnění a umožňuje aktivaci“ (Peavy, 2013, s. 18).

Otázky a úkoly k zapamatování:

1. Jaké konkrétní otázky pomáhá řešit poradenský proces?
2. Uveďte minimálně 3 obecné prvky, které jsou společné pro všechny poradenské přístupy.
3. Vyjmenujte 4 z 11 uvedených charakteristik poradenství.
4. Dvě z vybraných charakteristik popište vlastními slovy, uveďte příklady.

5 Být dobrým poradcem

Po prostudování této kapitoly budete schopni:

- definovat profesní role kariérového poradce,
- uvědomit se, že práce kariérového poradce vyžaduje tak jako každé povolání průběžné vzdělávání v oboru,
- vyjmenovat teoretické předpoklady, jak být dobrým poradcem,
- definovat termín tzv. vnitřního nastavení a interpretovat jeho významnou úlohu v poradenském procesu.

Čas potřebný ke studiu: Optimální časová dotace je cca 45 minut. Zahrnuje čas potřebný k prostudování kapitoly a zodpovězení otázek a úkolů.

Klíčová slova: profesní role kariérového poradce, formování profesní role, praktikování respektu, vnitřní nastavení

5.1 Úvod

Každého člověka někdy napadne myšlenka, zda je dobrý, nebo jak dobrý je v činnosti, kterou vykonává. Otázka tohoto typu napadne i kariérového poradce bez ohledu na skutečnost, zda je začátečník ve své praxi či pokročilým praktikem. Jsem dobrým poradcem? Vím toho dost? Pro eliminaci svých pochybností nad kompetencemi kariérového poradce je důležité pracovat na vlastním rozvoji a sebeuvědomění.

5.2 Profesní role kariérového poradce

5.2.1 Definování profesní role

Začátkem minulého století byl kariérovým poradenstvím chápán systém poskytování služeb, který pomáhal lidem v oblasti rozvoje kariéry, vzdělávání, volby povolání a profesní dráhy. Z této definice

vyplývala i role kariérového poradce, kterou bylo zjištění klientových pracovních návyků a nalezení vhodné pracovní pozice.

V dnešní době se mění obsah služeb kariérového poradce. Kromě poradenských služeb (přehled školského vzdělávání, znalosti trhu práce, nábory zaměstnanců) poskytuje i služby konzultačně sociální (sebepoznání klienta, individuální práce s klientem s ohledem na množství využitelných metod práce a technik). Mezi aktivity z uvedené oblasti můžeme zařadit:

- mapování klientových kompetencí,
- podpora procesu učení,
- nabízení alternativní cesty,
- uvádění do kontextu reálného světa,
- rozvíjení schopnosti klientovy sebereflexe,
- posilování sebedůvěry,
- ev. provází klienta náborovým procesem i procesem kariérním,
- dává klientovi naději na změnu s žádoucím pozitivním výsledkem.

role
poradce

Při všech těchto aktivitách poradce klade otázky, naslouchá, vyhodnocuje, dává zpětnou vazbu (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 2).

5.2.2 Formování profesní role

Poradenský proces pomáhá řešit konkrétní životní problémy – volba povolání, životní volba, zdroje v komunitě, vztahy, apod.

Dle Peavyho (2013, s. 16) se poradenství zabývá lidskými kvalitami a úmysly, které jsou ceněné. Definiuje dobrého poradce a kvalitní poradenskou práci jako:

- Praktikování respektu k druhému člověku takovému, jaký je.
- Praktikování respektu ke skutečnosti, kým chce člověk být.
- Praktikování respektu k identitě druhých lidí.

prvky
kvalitní
poradenské
práce

- Praktikování respektu k celému tzv. příběhu člověka, který nám druhá osoba nejen hlasovým projevem sděluje.

Charakter člověka a jeho myšlenky ovlivňují jeho každodenní konání v soukromém i pracovním životě. Totéž platí o profesi kariérového poradce.

Poradce při své práci obvykle podporuje klienty v sebereflexi a stanovení vlastních priorit. To jim pomáhá identifikovat cíle profesionálního rozvoje. Pokud chceme být dobrými kariérovými poradci, je nutné projít vlastním procesem sebereflexivního vývoje. Je potřeba si uvědomit naše vlastní hodnoty. Poté zhodnotit, jak jsou v souladu s etikou kariérového poradenství. Je důležité najít rovnováhu mezi věrností vlastním hodnotám, otevřením přístupu druhého, abychom klientovi nevnucovali naše hodnoty.

Důležité předpoklady, být dobrým kariérovým poradcem:

znalosti
poradce

- Stále se učit.
- Rozumět psychologii (psychologii osobnosti, sociální psychologii).
- Rozumět pedagogickým a poradenským metodám.
- Umět používat a vytvářet inovativní nástroje a metody.
- Vnímat potřeby klienta.
- Rozumět trhu práce.

Je nutné pečovat o svou osobu kariérového poradce. To zahrnuje pravidelnou sebereflexi poradce.

5.3 Vnitřní nastavení

Stále se učit, rozumět psychologii. Jak to definovat?

- např. osobní značka kariérového poradce, Co si pod tím představit?
- např. dodržování etických zásad, přiměřené využívání vlastních hodnot.

Pokud na sobě budete pracovat:

- provádět sebekoučování, rozvíjení osobních předností (učit se definovat, analyzovat a hodnotit a zlepšovat vlastní schopnosti),
- ovládat svoje myšlenky (tzn. pozorovat, zvažovat a uvědomovat si bez souzení druhou osobu),

máte šanci vyvarovat se „černobílého vidění“, předsudků a špatných mentálních modelů (Příručka vnitřní nastavení: Dialogická mysl je víc než jakákoli technika, s. 45), a tak zlepšovat vámi vedenou poradenskou praxi.

Pracujte na procesech svého vnitřního nastavení. Sledování vnitřního nastavení poradce je stejně důležité jako pomoc klientovi. „*Protože vnitřní nastavení klientů a poradců se překrývají*“, ... „*vzájemně na sebe působí a odrážení se v sobě navzájem*“ (Příručka vnitřní nastavení: Dialogická mysl je víc než jakákoli technika, s. 9).

vnitřní
nastavení

Kariérové poradenství na počátku 20. století spočívalo ve sladování požadavků práce a dovednostmi klienta. Poradce na základě znalostí, metod hodnocení klientových dovedností vedl poradenský proces. Poradce testoval, zkoušel klienta, na základě výsledku vyřkl kariérní rozhodnutí.

V současném světě, kdy se hovoří o sladění soukromého a pracovního života, poradce pomáhá klientovi uvědomit si vlastní hodnoty, jeho postavení ve společnosti a sladění jeho nastavení s požadavky světa práce.

V důsledku této náročné role by měl poradce procházet nejen výcvikem analytických poradenských metod a technik, ale i cvičením s vlastními emocemi. Provádět praktická cvičení tak, aby si poradce byl schopen uvědomit pozitivní i negativní emoce a pocity relevantní v jejich práci a životě (Příručka vnitřní nastavení: Dialogická mysl je víc než jakákoli technika, s. 14).

Poradce je tak jako klienta tvoří jeho tělo, emoce, myšlenky. Je důležité při poradenské praxi uplatňovat tzv. vědomou mysl, neboť ta umožní sebereflexi vnitřních procesů a v práci s klientem povede k respektujícímu přístupu k němu. Vědomá mysl, nebo též dialogická mysl je hlavním tématem projektu Erasmus plus s názvem Evropský rozvoj poradců. Z něj vzešla hlavní aktivita, kterou je modelový trénink pro poradce v oblasti podpory vnitřního nastavení. K projektu byla též vypracována příručka, která umožňuje seznámení s hlavními myšlenkami, teoretickými koncepty a výběrem praktických cvičení.

Shrnutí: Při práci kariérového poradce je nutné dbát základních pravidel, mezi která patří:

- Dodržování etických zásad na základě podstatných znaků, které charakterizují roli kariérového poradce, typ kariérového poradce.
- Přiměřeně využívat vlastní hodnoty a stavy mysli, které směřují k cíli poradenského procesu.
- Tím je klient, který si uvědomil sám sebe a svoje postavení ve společnosti.
- Nezapomínat na mentální a fyzické zdraví, psychohygienu, dbát o sebe.
- Prohlubovat svoje vlastní vzdělání, poradenské techniky, apod.

Otázky a úkoly:

1. Popište významný rozdíl v chápání úlohy kariérového poradce v dnešní době oproti jeho období vzniku.
2. Jak definuje R. Vance Peavy dobrého poradce a kvalitní poradenskou práci?
3. Pojmenujte a vysvětlete blíže důležité předpoklady pro poskytování kvalitních poradenských služeb.
4. Shrňte v jedné větě, co je cílem poradenského procesu v širším měřítku.

6 Kariérové teorie

Po prostudování této kapitoly byste měli být schopni:

- Vyjmenovat kariérové teorie a jejich představitele.
- Umět definovat 4 hlavní zaměření teorií (na obsah, proces, obsah i proces společně, konstruktivistické teorie).
- Přiřadit ke každému zaměření příslušné kariérové teorie.
- Ve stručnosti charakterizovat hlavní myšlenky jednotlivých teorií.

Čas potřebný ke studiu: Optimální časová dotace je cca 180 minut. Zahrnuje čas potřebný k prostudování kapitoly a zodpovězení otázek a úkolů. Studijní text je poměrně náročný a obsáhlý. Proto doporučuji rozdělení kapitoly do dvou studijních celků pro lepší pochopení a zapamatování si jejího obsahu.

Klíčová slova: teorie zaměřené na obsah, teorie zaměřené na proces, teorie zaměřené na obsah i proces, konstruktivismus, diferenciální psychologie, hodnoty člověka, kariérové teorie, interakce prostředí a jedince, výběr kariéry, životní mapa, tzv. vyprávění příběhu, typy osobnosti, životní změny

Kariérové poradenství vždy reflektovalo dobu. Odráželo individuální potřeby lidí a potřeby společnosti. Ve svých počátcích poskytoval především informace v souvislosti s poptávkou trhu práce, v dnešních dobách jsou jeho hranice mnohem širší. Kariérové poradenství se mění tak rychle, jak se mění doba a potřeby lidí, které v té době tvoří společnost.

6.1 Úvod

Kariérové poradenství vznikalo na přelomu 19. – 20. století, tedy v období průmyslové revoluce. Do té doby člověk vykonával různorodé činnosti ve vztahu k sociálnímu postavení, bydlišti, ročním dobám.

Na přelomu dvou století dochází k velkým změnám:

- Lidé se začali masivně stěhovat za prací do měst a větších obcí.
- Zavádí se stroje do výroby. Lidé tráví v práci více času.
- Pracovní život se odděluje od osobního.
- Odměnou za práci je mzda.
- Zaměstnanci mají určitá práva.

Mění se hodnoty člověka a jeho sociální místo. Přichází kariérové poradenství jako služba.

6.2 Přehled kariérových teorií

V době průmyslové revoluce, jak již bylo řečeno, bylo cílem poradce najít vhodné povolání pro jedince na základě několika málo předpokladů. Jedinec jednu pracovní pozici zastával téměř celý život. Postupem doby, tak jak se kladly vyšší nároky na práci, počet a náročnost pracovních požadavků se zvyšovaly. Počátkem 20. století vznikly tzv. **teorie zaměřené na obsah**. Ty berou v potaz jednak požadavky člověka, jednak požadavky zaměstnavatele. Pracují s individuálními rozdíly jedince, definují je, měří je a porovnávají s požadavky zaměstnavatele. Tyto teorie **se opírají** o tzv. **diferenciální psychologii** (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 4).

teorie
zaměřená
na obsah

Cca v 50. a 60. letech 20. století vznikají **teorie zaměřené na proces**. Tento přístup zohledňuje vzájemné ovlivňování individuálních charakteristik i zkušeností, dále vztahů s lidmi a životními změnami (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 12)

teorie
zaměřená
na proces

Teorie poradenství konce 20. století. **Teorie zaměřená na obsah i proces:**

teorie
zaměřená
na obsah i
proces

- Spojením obou teorií reflektuje potřeby společnosti.
- Lidé tráví v práci více času, mnohdy jsou na organizaci, ve které pracují takřka závislí.
- Kromě vzrůstu vlivu ICT technologií na člověka se mění postoje k dalšímu rozvoji člověka.

- Velkého významu nabývá celoživotní vzdělávání. Lidé mají potřebu mít osobní a profesní život v harmonii.

Zaměstnavatelé nabízí rozličné formy benefitů pro zaměstnance a ty hrají při výběru povolání též velkou roli (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 22).

Hlavní charakteristika teorie založené na konstruktivistickém přístupu:

- Poradce respektuje klienta jako partnera při komunikaci, jeho schopnosti, zkušenosti a posiluje jeho samostatnost.

6.2.1 Trait and Factor Theory

polovina
20. století

Trait and Factor Theory (teorie vlastností a faktorů) Franka Parsonse patří do teorie poradenství 50. – 60. let 20. století.

Za zakladatele oboru kariérového poradenství je považován Frank Parsons. Jeho **teorie Trait and Factor Theory** vychází ze základní myšlenky, že lidé se odlišují, odlišnosti a potenciál je možné měřit. Na základě uvedených atributů je možné jim vybrat vhodné povolání. Poradci za uvedeného předpokladu pracovali následovně:

teorie
zaměřená
na obsah

- Mapovali individuální potřeby jedince.
- Mapovali pracovní trh a požadavky na povolání.
- Hledali shodu mezi potřebami jedince a požadavky trhu práce.
- Ke konci minulého století byla kariéra zaměstnanců řízena přímo zaměstnavateli. Nastavovala požadavky a pravidla pro zaměstnance tak, aby podávali optimální pracovní výkon.

Teorie patří skupiny teorií zaměřených na obsah (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 5).

6.2.2 Person – Environment Fit Theory

Person – Environment Fit Theory (teorie vztahu člověka a pracovního prostředí) Johna L. Hollanda patří do teorie poradenství 50. – 60. let 20. století.

polovina
20. století

J. L. Holland se zabýval vztahem mezi profesními charakteristikami a pracovním prostředím. Vytvořil **šest modelových typů osobnosti - model RIASEC:**

teorie
zaměřená
na obsah

- R – realistický typ
- I – investigativní typ
- A – umělecký typ
- S – sociální typ
- E – podnikavý typ
- C – konformní typ

Holland pro každý typ osobnosti definoval obvyklá povolání, požadavky a nároky pracovního prostředí, dominující typ zaměstnanců, dominující hodnoty v podobě odměn a výhod.

Nevýhody přístupu: Nezohledňuje specifické potřeby skupin klientů, např. žen, etnických skupin apod. Teorie nereflektuje téma pracovních hodnot, vnitřní motivace.

Teorie patří skupiny teorií zaměřených na obsah.

6.2.3 Seven Point Plan

Seven Point Plan (plán sedmi bodů) A. Rodgera patří do teorie poradenství 50. – 60. let 20. století. Rodger identifikoval 7 kategorií, které charakterizují požadavky na pracovní místa:

polovina
20. století

- zájmy,
- vědomosti,
- fyzické charakteristiky,
- všeobecná inteligence,
- osobnostní dispozice,
- speciální schopnosti,
- další okolnosti.

teorie
zaměřená
na obsah

Teorie hodnotí člověka na základě výstupu z pohovoru. Teorie je popisná, téměř nezohledňuje vývoj osobnosti, individuální potřeby (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 10).

6.2.4 Life – Spain, Life – Space Approach

Life – Spain, Life – Space Approach (teorie životních etap a rolí) D. Supera patří do teorie poradenství 50. – 60. let 20. století. **Teorie je zaměřená na proces.**

polovina
20. století

Procesem je zde myšlena vzájemná interakce a životní změny. Zdrojem je vývojová psychologie, teorie sebepojetí. Dle **Supera** je kariéra celoživotní proces, který se skládá z rozličných **životních etap**. Každou etapu, i etapy navzájem, **ovlivňují vykonávané klíčové role** (uvědomit si priority, potřeby). Role a etapy jsou ovlivňovány požadavky, které směřují k pracovnímu uplatnění. Superova teorie, tzv. kariérní duha, jako první uznává vliv kariéry na vzdělání a výchovu.

teorie
zaměřená
na proces

Teorie počítá s postupným vývojem kariéry na jednom místě, nezohledňuje změny zaměstnání (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 12 - 13).

6.2.5 Circumscription and Compromise Theory

Circumscription and Compromise Theory (teorie vymezení a kompromisu) L. Gottfredson patří do teorie poradenství 70. – 90. let 20. století. **Teorie je zaměřená na proces**, respektuje proměnu jedince v čase.

70. - 90.
léta
20. století

Vlastní představu o povoláních si utváříme již v dětství. Podstatný význam zde hraje pohlaví, sociální vrstva člověka a výchova. (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 17).

teorie
zaměřená
na proces

6.2.6 Psychodynamic Model of Career Choice

Psychodynamic Model of Career Choice (psychodynamický model) E. Bordina patří do teorie poradenství 70. – 90. let 20. století. **Teorie je**

70. - 90.
léta
20. století

zaměřená na obsah. Je odvozena od psychoanalýzy S. Freuda.

Základní charakteristika teorie:

teorie
zaměřená
na obsah

- Kořeny motivace člověka k volbě povolání jsou v dětství.
- Klade důraz na vývoj jedince.
- V povolání je potřeba nalézt zaujetí a uspokojení.

Teorie klade důraz na motivaci jedince k vykonávání povolání (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 19).

6.2.7 Value – Based Theory

Value – Based Theory (teorie hodnot) D. Browna patří do teorie poradenství 70. – 90. let 20. století. Je to **teorie zaměřená na obsah**, reflektuje holistický přístup. Základní charakteristika teorie:

70. - 90.
léta
20. století

- vliv pracovních a kulturních hodnot,
- pracovní motivace,
- schopnost dosahovat cílů.

Je nutné, aby se poradce přesvědčil, že klient své hodnoty (osobní, pracovní) zná a vychází z nich při volbě povolání.

teorie
zaměřená
na obsah

Hodnotám přidělujeme priority dle následujícího uspořádání:

- struktura osobnosti,
- výchova a uspořádání rodiny,
- náboženství,
- moje vlast,
- můj současný domov,
- práce.

Teorie je poprvé zmiňuje vliv kulturních hodnot, které jsou důležité pro pracovní proces (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 19 - 21).

6.2.8 Happenstance Learning Theory

Happenstance Learning Theory (teorie nahodilého učení) J. Krumboltze patří do teorie poradenství konce 20. století. **Teorie je zaměřená na obsah i proces.**

konec
20. století

Pro Krumboltzovu teorii je charakteristické:

- Kariérní plán není cílem poradenského procesu.
- Je důležité vnímat předchozí zkušenosti a zvažovat i další alternativní cesty.
- Je nutné znát, jak vyhodnocovat příležitosti.
- Je nutné umět měřit vlastní posun.
- Být flexibilní v plánování vlastní budoucnosti (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 22).

teorie
zaměřená
na obsah i
proces

6.2.9 Social Cognitive Career Theory

Social Cognitive Career Theory (sociálně kognitivní přístup) souboru autorů, autoři vychází z výzkumů A. Bandury patří do teorie poradenství konce 20. století. **Teorie je zaměřená na obsah i proces.**

konec
20. století

Dle teorie je **důležité posilovat vlastní důvěru klienta v jeho schopnosti**. Tak může dosáhnout požadovaného výstupu. Mezi vlastní schopnosti patří:

teorie
zaměřená
na obsah i
proces

- Vědět, čeho chci dosáhnout.
- Vědět, čeho si cením.
- Vědět, jak si věřím.

6.2.10 Narrative therapy

Narativní terapie M. Whita, D. Epstona je teorie, lépe řečeno metoda, přelomu století. **Opírá se o teorie sociálního konstruktivismu a poskonstruktivismu.**

přelom
21. století

„Narativní přístup:

Vychází z práce s jazykem.

Zaměřuje se na klíčové vztahy, do kterých klient vstupuje.

Zohledňuje kontext, ve kterém se klient nachází“ (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 27).

teorie
sociálního
konstruktivismu

Charakteristickým rysem metody je vyprávění příběhu. Vyprávěním příběhu klient upevňuje svůj pohled na realitu. Poradce umožňuje způsobem práce rozšířit možnosti pohledu na jeho život.

Narativní přístup otevírá nové možnosti, dává možnost volby.

6.2.11 Sociodynamic Counselling

Sociodynamic Counselling (sociodynamické poradenství) R. V. Peavyho je teorie, lépe řečeno metoda, přelomu století. **Opírá se o teorie sociálního konstruktivismu a poskonstruktivismu.**

21. století

Peavy ve svém přístupu předpokládá, že člověka ovlivňuje jeho okolí a naopak. Při své práci využívá techniky tzv. **mapování životního prostoru**. Vychází z narativního přístupu, **důležitý je příběh** (od minulosti po současnost, dětství, dospělost i pracovní zkušenosti). Ten je základem vytváření životních map minulosti a budoucnosti, do které klient chce směřovat. Poradce je průvodcem a pomáhá klientovi definovat a chápat význam každého jednotlivého kroku na cestě života. Tak se klient může dopracovat k cíli, definované budoucnosti. Teorie velmi silně reflektuje kulturní zvyklosti klienta jako součásti poradenského procesu (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 28).

teorie
sociálního
konstruktivismu

6.2.12 Career management

Career management (kariérový management) B. Lawa, A. Wattse, P. Herriota, C. Pembertonu je teorie, lépe řečeno metoda, přelomu století. **Opírá se o teorie sociálního konstruktivismu**

a poskonstruktivismu. Poradce respektuje klienta jako partnera při komunikaci, jeho schopnosti, zkušenosti a posiluje jeho samostatnost.

teorie
sociálního
konstruktivismu

- Zabývá se skutečností, jak práce koresponduje s životem člověka. Posiluje samostatnost, rozvoj kariérových kompetencí. **Základem teorie je skutečnost, že jedinec je schopen řídit svoji vzdělávací a profesní cestu.** Např. v Kanadě mají od r. 2003 vypracovaný metodický postup, který používají na školách v rámci výuky (Cudlínová, Košťálová, 2015, s. 29).

6.2.13 Career Construction: A developmental Theory of Vocational

Behaviour

Career Conststruction: A developmental Theory of Vocational Behaviour (teorie kariérní konstrukce) M. L. Savickase navazuje na teorie Hollanda a Supera. Důležitým aspektem jeho teorie je akceptace tzv. příběhu, který je vyprávěním dosavadního soukromého i profesního života. Savickas ve své narativní práci s příběhem používá mnohaleté praktické zkušenosti z oboru psychologie. Hlavní zásady této teorie, tzv. Life Design, jsou:

21. století

teorie
sociálního
konstruktivismu

- akceptace vývoje člověka v čase,
- veškeré vztahy, ve kterých fungujeme,
- subjektivní pohled na realitu.

Tato teorie a zároveň metoda umožní klientovi adaptovat se na zvládání každodenních úkolů nejen v pracovním, ale i v soukromém životě.

Shrnutí:

Kariérové poradenství se vyvíjelo od začátku 20 století. Jednotlivé poradenské přístupy se měnily v závislosti na změnách požadavků jedinců a celé společnosti. Od oddělení požadavků trhu práce od individuálních hodnot se přístupy měnili až ke vzájemné provázanosti mezi jednotlivci a zaměstnavatelskými organizacemi.

Pro budoucnost je téměř nutné, aby lidé vzájemně kooperovali, neboť jen tak dosáhnou náročných cílů v požadovaném čase. Důležitými tématy v pracovním procesu již v dnešní době jsou adaptabilita, rovné příležitosti, age management, mobilita apod. Mezi významné kompetence jedince, které silně ovlivňují jeho úspěšnost ve výběrovém řízení, patří flexibilita, kreativita, schopnost učit se novým věcem.

- Frank Parsons ve své teorii Trait and Factor Theory vychází z předpokladu, že lidé jsou odlišní. Jejich potenciál je měřitelný a lze jej přiřadit ke konkrétnímu povolání.
- Holland ve své teorii Person – Environment Fit Theory definuje typy osobností a jim příslušné vyhovující pracovní prostředí.
- Rodgerova teorie hodnotila člověka formou poradenského pohovoru. Super chápe kariérou jako celoživotní proces, dělí ho do životních etap v závislosti na životních rolích. Výsledky jeho práce se staly důležitým zdrojem informací, na které navazují kariérové teorie přelomu 20. a 21. století, např. Marka L. Savickase.
- Poradenství v 70. - 90. 20. století je charakterizováno pokračujícím posilováním sektoru služeb. Vznikají nové obory a odvětví a s nimi i nová zaměstnání. Tyto změny reflektují teorie L. Gottfredson, E. Bordina a D. Browna a zabývají se mimo jiné otázkou: „Jak ovlivňují moje hodnoty volbu povolání?“
- Krumboltzova teorie nahodilého učení podporuje individualitu klientů a průběžné reflektování cílů.
- Na konci 20. století všechny teorie kariérového poradenství mají společný prvek. Tím je tzv. empowerment, neboli zmocňování člověka. Zde poradce přistupuje k člověku s respektem a důvěrou, posiluje jeho samostatnost. Mezi takové teorie patří narativní přístup, sociodynamické poradenství, kariérový management.

- Savickasova teorie kariérové konstrukce staví na vyprávění příběhu a vyzdvihuje jeho úlohu v kariérním poradenství.

Otázky a úkoly:

1. Co bylo příčinou vzniku oboru kariérového poradenství?
2. Kdo bývá považován za zakladatele kariérového poradenství?
3. Co je základní myšlenkou Hollandovy teorie?
4. Co je model RIASEC?
5. Kdo vypracoval model „kariérní duhy“? Charakterizujte ve stručnosti tuto teorii.
6. Který s autorů kariérových teorií pracuje mezi prvními s informací, že již v dětství si vytváříme tzv. „mapu povolání“?
7. Mezi propagátory novějších přístupů, tzv. teorie zaměření na obsah i proces, patří Krumboltz se svojí teorií nahodilého učení a dále autoři teorie sociálně kognitivního přístupu. Je pravdivé tvrzení, že v dnešní době lépe obstojí ten, kdo umí využívat příležitosti a nebojí se změny?
8. Vysvětlete podstatu narativního přístupu.
9. Která teorie výrazně reflektuje a respektuje kulturní odlišnosti jedince?

7 Kariérový poradce v praxi

Po prostudování této kapitoly budete schopni:

- definovat úlohu poradce v praxi,
- uvědomit si atributy, které jsou cílem jeho práce,
- znát osobnostní a profesní požadavky, které jsou kladeny na poradce,
- vysvětlit, co to je osobní značka poradce,
- seznámit se s hlavními úkoly poradenské práce,
- seznámit se ve stručnosti s používanými metodami a aktivitami.

Čas potřebný ke studiu: Optimální časová dotace je cca 45 minut. Zahrnuje čas potřebný k prostudování kapitoly a zodpovězení otázek a úkolů.

Klíčová slova: odpovědnost za své činy, sebereflexe, odpovědnost, změny ve společnosti, poradenské metody, poradenské aktivity, osobní značka

V obecném měřítku „...*spočívá význam současné poradenské práce v pozorování, popisování a interpretování toku každodenních zkušeností a společensko – kulturního života...*“ (Peavy, 1998, s. 59) jedinců a celé společnosti, není to terapie ani vědecká práce. Poradce v dnešním rychle se měnícím světě nemůže plánovat profesní/kariéerní rozvoj jedince. Jeho úloha a velký přínos jedinci i společnosti je „...používat modely poradenství, které se zaměří na koncepci dynamické životní změny a konstrukce osobně smysluplných projektů a činností“ (Peavy, 1998, s. 64). Cílem by mělo být pomoci klientovy nalézt sama sebe, být si vědom svých silných a slabých stránek, být odpovědný za své činy a vidět příležitosti, které život nabízí.

reflexe
společens-
kých změny

Kariérové poradenství reaguje a musí reagovat na rychlé změny ve společnosti. Toto tvrzení dokazují i výše popsané teorie a metody, viz kap. 3. Pokud se chceme zabývat odpovědností klienta za jeho činy, je vhodné uplatňovat takové tradice myšlení, jako např.:

- hermeneutika,
- fenomenologie,
- socio - kulturní přístup:
 - psychologie „socializace“,
 - symbolický interakcionismus
 - narativní perspektiva
 - perspektiva hlasu (Peavy, 1998, s. 66 - 67).

7.1 Kompetence poradce

Pro poradce je nesmírně důležité hlídání vlastních kompetencí, tzn. hlídat si, na jakou práci stačí. Zásady kariérového poradce jsou:

- Vědět v jaké oblasti se pohybuje.
- Vědět jaké jsou jeho znalosti z dané oblasti.
- Rozvíjet se v mnoha oborech psychologie, sociál.
- Znat autority z oboru.
- Pečovat o mentální a fyzické zdraví.
- Dbát na to, jaký obraz sebe sama vytváří.
- Pravidelně hodnotit svoji práci.
- Mýt životní vizi.
- Stále se chtít rozvíjet.
- Zabývat se vlastními hodnotami, nevnucovat se klientům.
- Být otevřený novým výzvám a příležitostem.
- Dbát na rovnováhu mezi prací a rodinným životem.
- Pamatovat na etické zásady kariérového poradenství.
- Být autentický a profesionálně konzistentní.
- Nezapomínat na umění tzv. vnitřní nastavení.
- Využívat supervize kolegů.

kompetence
poradce

Uplatnění kariérového poradce v praxi:

- vlastní kariérové poradenství,
 - poradenství prezenční,

- poradenství on-line.
- řízení poradenských služeb,
- intervence sociálních systémů,
- kariérové vzdělávání.

7.2 Osobní značka

Pro poradce je důležitý tzv. **osobní marketing, osobní značka**. Osobní marketing umožní potenciálnímu klientovi vybrat si poradce, který by mu s jeho požadavkem, problémem bude schopen pomoci. Prvními klienty jsou ve většině případů lidé v blízkosti poradce: rodinní příslušníci, kolegové z práce, sousedé.

tzv. osobní značka

Rozlišujeme cílové skupiny, např.:

- děti, studenti - základní škola, střední škola, vysoká škola,
- dospělí - rozlišení dle věkových kategorií, např. 30 +, 40 +, 50 +,
- rozlišení dle pohlaví, např. ženy a jejich požadavky:
 - po mateřské dovolené,
 - má více pracovních zkušeností,
 - chce flexibilitu,
 - chce uplatnit své zkušenosti a dělat práci, která je bude naplňovat,
 - v zaměstnaneckém poměru, OSVČ, kombinace více pracovních činností.

Kde se o poradci potenciální klienti dozvědí:

- vlastní webové stránky poradce,
- web, blog, face book, podcasty, vizitka na Linked in,
- podpis s uvedenou e-mailovou adresou,
- networking,
- kariérní newsletter,

Kde poradce najdu?

- dávání rozhovorů,
- součást komunit kariérových poradců,
- publikační činnost,
- pořádání kurzů,
- vystupování na akcích, na konferencích, na přednáškách,
- sdílení příspěvků, kde bude vystupovat, jaká jsou současně řešená témata.

potenciální
problémy

Nejčastější problémy klientů dnešní doby:

Časová flexibilita, skloubení práce s rodinou, změna kariéry, nalézt smysluplné zaměstnání, najít takový směr, aby bylo využito skloubení s rodinou a využití silných stránek klienta, sebereflexe

Přesto jsou požadavky, problémy se kterými klienti přichází, individuální. Někteří přichází se složitějšími problémy, někteří s jednoduššími, jako např. vytvořit/zkontrolovat CV, sebezprezentace (on-line portály, výběrové řízení) apod.

Pro práci on-line je nutné mít takové zařízení, které zajistí kvalitní připojení. A to nejen na straně poradce, ale i na straně klienta. Je to ,z důvodu variability aktivit používaných v poradenství. Avšak je nutné mít vždy na paměti, že nesmíme klienta zahlcovat informacemi, neúměrně velkým množstvím aktivit.

7.3 Metody a aktivity poradenské praxe

7.3.1 Hlavní úkoly poradce

„Z metodického hlediska má poradce tři hlavní úkoly:

- *Navázat s druhým rozumnou a důvěryhodnou komunikací.*
- *Vytvořit oboustranné pochopení daného problému, jemuž klient čelí.*
- *Naplánovat a sestavit projekty činností, které budou navrženy tak, aby:*
 - *Zvyšovaly odpovědnost k sobě samotnému a vnitřní kontrolu.*

hlavní
úkoly
poradce

- *Zlepšily smysluplnou účast klienta na životě společnosti.*
- *Pomohly klientovi zvolit si budoucnost, které dává přednost a jít směrem k ní“ (Peavy, 1998s. 51 – 52).*

7.3.2 Vlastní metody a aktivity

Je důležité mít relativně připravenou strukturu poradenských rozhovorů. Poradce by měl před začátkem práce mít tzv. soubor metod a aktivit, které mu vyhovují. Není nutné pracovat se speciální aplikací. Poradce je kreativní, tedy může sám vytvářet stimulující aktivity, které s klienty použije. Používá techniky sebepoznání. Nedílnou součástí je umění a aplikace vnitřního nastavení, viz kap. 2.3.

Možné metody poradenství:

- životní a pracovní hodnoty a podmínky (co chci a nechci dělat),
- mapování kompetencí a zájmů,
- zkoumání zájmů,
- průzkum povolání a oborů, poradenství při hledání práce,
- myšlenkové mapy,
- brainstorming (technika skupinové kreativity zaměřená na generování co nejvíce nápadů na dané téma),
- koučování,
- poradenství.

metody
poradenské
práce

Zásady používání aktivit:

- Vždy být připraven na změnu aktivity během poradenského procesu, tzn. mít v zásobě více variant.
- Součástí práce je si opakovaně ověřovat, zda klient rozumí.
- Je nutné aktivity aktualizovat.
- Mnohé aktivity jsou vhodné jako samostatné činnosti, naopak některé aktivity jsou lépe zvládnutelné v kooperaci s poradcem.

aktivity
poradenské
práce

Mezi používané aktivity patří:

- karty životních hodnot,

- mapa zájmů (Co chci a nechci dělat, co umím a neumím dělat.),
- projektivní technicky - zkoumání příležitostí (vhodné pro výběr povolání),
- vizualizace,
- aktivita Pyramida logických úrovní,
- aktivita ABC,
- práce s časovou osou.

Podpůrné nástroje kariérové poradce jsou:

- portály technického a informačního rozvoje kariérového poradenství, např. Infoabsolvent, portál JOBHUB, Euroguidance, Sdružení pro kariérové poradenství a rozvoj,
- Národní soustava povolání,
- Národní soustava kvalifikací,
- pracovní portály, metodické příručky.

podpůrné
nástroje
poradce

Poradenské sezení směřuje k sebereflexi klienta, uvědomění

odpovědnosti za své činy. K tomu slouží mapování kompetencí klienta. V mnoha případech je nezbytná znalost trhu práce.

Shrnutí: Úkolem poradce je pomáhat klientovi nalézt vlastní postoje, znalosti a dovednosti. Ty posílí jeho odpovědnost k sobě samotnému. Vyjasní si a nastaví vztahy k ostatním členům společnosti, ve které se nachází. Může pomoci vytvořit klientovi jeho životní plán. Poradce vždy vnímá a respektuje klienta a jeho potřeby.

Kariérový poradce se též zabývá vlastními hodnotami, nezapomíná na mentální a fyzické zdraví, psychohygienu, dodržuje etické zásady. Poradce se stále učí, aktualizuje znalosti z mnoha oborů. Provádí pravidelnou sebereflexi a udržuje profesní sebevědomí. Veškerou svojí aktivitou kontinuálně vytváří svojí osobní značku. Pro svojí práci využívá vhodné metody a aktivity, které směřují k cíli, který stanoví klient.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. V čem spočívá význam poradenské práce?
2. Vyjmenujte kompetence poradce.
3. Co je to osobní značka poradce?
4. Ve kterých oblastech může poradce působit?
5. Vyjmenujte potenciální cílové skupiny. V krátkosti nastiňte jejich možné problémy, se kterými přichází k poradci.
6. Vyjmenujte tři hlavní úkoly poradce.
7. Vyberte jednu metodu, najděte o ní informace a vysvětlete ji.
8. Které aktivity může poradce použít?

Pokud jste prošli celý náročný studijní text až sem, na jeho konec, gratuluji! Pokud se Vám podařilo zodpovědět všechny otázky v textu, bez pochyb jste získali základní přehled o náplni práce kariérového poradce včetně faktorů, které ovlivňují jeho profesní roli. Měli byste mít nyní též základní orientaci v kariérových teoriích od počátku vzniku této profese po současnost, jejichž znalost je důležitá pro následné pochopení kompletního poradenského procesu. Nechť je zmínka o metodách a aktivitách poradenské praxe vodítkem při vyhledávání dalších nástrojů v rámci výkonu Vaší činnosti!

Přeji Vám mnoho úspěchů na Vaší cestě kariérového poradce!

8 Vlastní doporučení

Závěrem si dovolím použít otázky dle Bednařikové (2007, s. 54). Pokud jste s maximální mírou sebereflexe schopni na ně odpovědět ANO, s největší pravděpodobností jste vytvořili kvalitní studijní distanční text:

1. *„Hovořím se čtenáři, vedu je skutečně pomoci dialogu, nebo je to monolog?“*
2. *Říkám čtenářům na začátku každé kapitoly, oddílu nebo lekce, oč půjde?*
3. *Je moje řeč jednoduchá a hutná?*
4. *Jsem schopen sdělit a objasnit „bez omáčky“, co je skutečně podstatné?*
5. *Nezaplétám se zbytečně do podrobností a detailů?*
6. *Nenapsal jsem některé části textu příliš složitě a abstraktně, nebo nejsou zbytečně dlouhé?*
7. *Následuje v textu krok za krokem, myšlenka za myšlenkou?*
8. *Dodržuji v celém textu stejný stupeň obtížnosti?*
9. *Je můj text pouze řazení myšlenek a teorie, nebo je i zajímavý a napínavý?*
10. *Používám pro vyjádření svých myšlenek výhradně písemné verbální prostředky nebo dovedu zabrousit i do jiných dimenzí?*
11. *Souvisí obsah kapitol s nadpisy?*
12. *Je každý odstavec a kapitola přiměřená svou stavbou a délkou?*
13. *Jak jsou jednotlivé kapitoly spolu propojeny? Navazuje „nové“ na odpovídající „předešlé“? Je v textu zařazeno dostatečné množství přehledů a souhrnů?*
14. *Rozvíjím látku postupně a v gradujícím procesu, nebo je to statický popis a výčet pojmů?“*

Pevně věřím, že ukázka distančního studijního textu je kvalitním vzhledem do teorie kariérového poradenství, práce kariérového poradce. Věřím, že povede čtenáře též k zamyšlení a touze profesního růstu, který vyžadují stále se měnící potřeby lidí. Ostatně jinak tomu bylo v celé historii tohoto oboru. Je třeba vytvořit nové formy poradenství a modelů pracovního života, které reflektují potřeby společnosti.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma „Kariérové poradenství: distanční text“ se zabývala v teoretické části popisem tvorby distančního textu, kterého bylo využito v praktické části při realizaci studijního distančního textu z oboru Kariérové poradenství.

V teoretické části vlastnímu popisu předcházelo studium dostupných odborných zdrojů, vymezení terminologie, deskripce teoretických východisek, studium formálních i obsahových náležitostí studijního distančního textu. Dokument byl napsán tak, aby byl v co největší možné míře stručný, a zároveň názorným návodem pro vytvoření kvalitního studijního textu.

Praktická část měla ambici stát se kvalitním studijním textem psaným formou distančního textu pro studenty 1. ročníku se zaměřením na kariérové poradenství. Je vzhledem do teoretických přístupů kariérového poradenství od jeho zrodu počátkem 20. století po současnost. Čtenáře se zde seznámí s definicí činnosti kariérového poradce dle platné legislativy a zároveň s definicí a formování role poradce z pohledu praktického. Toto je velmi důležitý atribut dokumentu, neboť obor kariérového poradenství je tzv. „živý obor“, který se v čase vyvíjí s vývojem/požadavky společnosti a tím pádem i jedinců.

Závěrem práce upozorňuje formou přehledných bodů dodržování několika základních pravidel v poradenské praxi, uvádí výčet nejběžnějších metod a aktivit, které poradce používá.

Věřím, že studijní distanční text pomůže začínajícím studentům v orientaci v tak náročném a obsáhlém oboru, kterým kariérové poradenství beze sporu je.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOTEMATICKÉ PUBLIKACE

BARTOŇKOVÁ, Hana a Lenka CIMBÁLNÍKOVÁ. *Jak psát distanční text*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 34 s. ISBN 978-80-244-2490-3.

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Jak psát "distančně"*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 122 s. ISBN 978-80-244-1681-6.

CUDLÍNOVÁ, Markéta a Helena KOŠŤÁLOVÁ. *Praktický průvodce kariérového poradce pro 21. století*. Praha: Evropská kontaktní skupina, 2015. ISBN 978-80-87993-01-9.

KOSTOLÁNYOVÁ, Kateřina. *Distanční vzdělávání: Určeno pro vzdělávání v akreditovaných studijních programech*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. ISBN neuvedeno. ISSN neuvedeno.

PEAVY, R. Vance. *Sociodynamické poradenství: konstruktivistická perspektiva*. Praha: Dům zahraniční spolupráce pro Centrum Euroguidance, 2013. ISBN 978-80-87335-55-0.

SMÉKALOVÁ, Lucie. *Didaktika vzdělávání dospělých: distanční text*. Týn nad Vltavou: Nová Forma, 2016. ISBN 978-807-4536-755.

VŠETULOVÁ, Monika. *Klíčové role v distančním vzdělávání*. Olomouc: Pro Centrum distančního vzdělávání UP vydala Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-1223-3.

VOSMIK, Miroslav. *Kurz skupinového kariérového poradenství na školách*. Praha: Raabe, [2021]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-476-3.

ZLÁMALOVÁ, Helena. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. 144 s. ISBN 978-80-86723-56-3.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

ORZELOVÁ, Lenka. *Jak psát distanční text*. In: <https://projekty.osu.cz/synergie/dok/obecne/3-jak-psat-div.pdf> [online]. Ostrava: Ostravská univerzita [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://projekty.osu.cz/synergie/dok/obecne/3-jak-psat-div.pdf>

MŠMT: *Podoby kariérového poradenství* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/podoby-karieroveho-poradenstvi-1>

Národní kvalifikační rámec [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/cs/national-education-systems/czech-republic/narodni-kvalifikacni-ramec>

NSP: *Kariérový poradce* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.nsp.cz/jednotka-prace/karierovy-poradce>

NPI: *Evropský rámec kvalifikací (European Qualifications Framework - EQF)* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/eqf.html>

Příručka vnitřní nastavení: Dialogická mysl je víc než jakákoli technika [online]. In: . s. 9-45 [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.aspektzs.cz/2642-2/>

VŠETULOVÁ, Monika. *Příručka pro autory: Centrum distančního vzdělávání* [online]. In: Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 2004, s. 1-11 [cit. 2023-03-13]. ISBN nevedeno. ISSN nevedeno. Dostupné z: http://old.cddiv.upol.cz/www/autori_prirucka.htm

ZLÁMALOVÁ, Helena. *Distanční vzdělávání: studijní příručka pro pracovníky vysokých škol*. Ostravská univerzita, 2004.

ZLÁMALOVÁ, Helena. *Autor distančních studijních textů: Seminář k projektu: Inovace bakalářského studijního programu Potravinářská a biochemická technologie zařazením prvků e-learningu*. Praha, 2013.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Obrázek 1: Vztah didaktických kategorií	16
Obrázek 2: Typy cílů	18
Obrázek 3: Příklad výkladové části a přehledu ikon	21
Tabulka 1: Základní doporučené parametry standardní textové strany	25

SEZNAM PŘÍLOH

**Příloha 1: Příklad vysvětlivek k možným používaným symbolům/ikonám
distančního textu**

Příloha 1: Příklad vysvětlivek k možným používaným symbolům/ikonám distančního textu

Průvodce studiem – vstup autora do textu, specifický způsob, kterým se studentem komunikuje, povzbuzuje jej, doplňuje text o další informace.

Příklad – objasnění nebo konkretizování problematiky na příkladu ze života, z praxe, ze společenské reality apod.

Pojmy k zapamatování

Shrnutí – shrnutí předcházející látky, shrnutí kapitoly.

Literatura – použita ve studijním distančním textu, pro doplnění a rozšíření poznatků.

Kontrolní otázky – prověřují, do jaké míry studující text a problematiku pochopil, zapamatoval si podstatné a důležité informace a zda je dokáže aplikovat při řešení problémů.

Úkoly k textu – je potřeba je splnit neprodleně, neboť pomáhají dobrému zvládnutí následující látky.

Korespondenční úkoly – při jejich plnění postupuje studující podle pokynů s notnou dávkou vlastní iniciativy. Úkoly se průběžně evidují a hodnotí v průběhu celého kurzu.

Otázky k zamyšlení

Část pro zájemce – přináší látku a úkoly rozšiřující úroveň základního kurzu. Pasáže i úkoly jsou dobrovolné.

Testy a otázky – ke kterým řešení, odpovědi a výsledky studující najdou v rámci studijní opory.

Řešení a odpovědi – vážou se na konkrétní úkoly, zadání a testy.